

Вимоги до облаштування шкільних приміщень: кімнати гігієни

Кімнати гігієни	<ul style="list-style-type: none"> - усі туалетні кімнати повинні містити принаймні одну універсальну адаптовану кабінку; - рекомендується забезпечити вільний простір перед унітазом, діаметром 1,50 м для безперешкодного кругового повороту інвалідного візка; - чинними в Україні стандартами передбачені наступні розміри універсальної туалетної кабінки: довжина–180 см, ширина–165 см. - умивальники слід встановлювати на висоті 0,80–0,85 м над рівнем підлоги; - відстань між віссю умивальника і прилеглою стіною має становити не менше 0,45 м; - головне, умивальник має бути міцно закріплений, тому що до нього, вірогідно, буде прикладатися значне навантаження; - усі санвузли повинні бути обладнані системами аварійної сигналізації, з відповідним позначенням; - кнопки або шнури аварійної сигналізації повинні знаходитися у безпосередній близькості до сидіння унітазу; Відповідно мають бути облаштовані душові кабінки: <ul style="list-style-type: none"> - у душових кабінах повинно бути відкидне сидіння, розташоване на висоті 0,45–0,50 м; - сидіння повинно бути пересувним або відкидним/висувним, використовувати сидіння на пружинах не рекомендується; - механізм управління душем повинен мати чітко видимі позначення, оптимальними є тактильні рельєфні символи «включений»/«вимкнено» і «гаряча» «холодна вода»; - поручень повинен розміщуватися на висоті 0,85–0,95 м напроти стіни і вздовж задньої стіни; - головка душа повинна кріпитися до гнучкого шлангу і мати регулятор довжини в межах 1,20–1,90 м; - елементи управління повинні розташовуватися на відстані мінімум 0,30 м від бічних стін; - усі крани душової кабінки мають бути важільної або натискної дії.
-----------------	--

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектурна доступність шкіл: навчально – методичний посібник / за ред. Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В., Азіна В.О., Грибальського Я.В. – К.: 2012. – 88с.
2. Бычков Д.О. техническом потенциале при создании инклюзивной модели образования / Бычков Д., Строкова Е.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusion.vzaimodeystvie.ru/documents/>
3. Єфімова С. М. Лідерство та інклюзивна освіта: навч. - метод. посіб. / Єфімова С.М., Королюк С.В. за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012.–164 с.
4. Красюкова–Еннс О.В. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: тренінгові модулі / Красюкова – Еннс О.В., Азін В.О., Грибальський Я.В., Байда Л.Ю.– К., 2011. – 31с.
5. Прес-служба НАІУ Протокол оцінки доступності – основа для роботи державних інспекторів // Газета Без Бар'єрів. – 2013. – № 16 . – 18 с.

Петрика Ю.

Науковий керівник – доц. Валіон О.П.

ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Політика є мистецтвом пристосовуватися до обставин і отримувати користь з усього, навіть з того, що неприємно. (Отто фон Бісмарк)

Зовнішня політика здавна була одним із визначальних чинників світового розвитку тих чи інших держав. Питання війни та миру, договорів і конфліктів завжди хвилювали суспільство. У кінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Європі склалася система, коли співіснували два воєнно-політичні союзи, боротьба між якими і призвела до вибуху Першої світової війни. Одну з найвизначніших ролей у цій політичній грі відіграла молода Німецька імперія. Її зовнішньополітична діяльність великою мірою визначала міжнародні відносини 1871–1914 рр., а, власне, крах цієї держави призвів до реваншистських настроїв у німецькому суспільстві, а згодом і до появи нацизму.

З огляду на це, актуальність досліджуваної роботи полягає у з'ясуванні витоків зовнішньополітичної активності Німеччини, нарощенні колоніальної експансії, боротьби за панування у світі в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Вивчення проблеми на часі, адже дасть змогу переосмислити уроки історії Німецької держави з метою недопущення тих помилок і прорахунків, що були характерні для країни у зазначений хронологічний період.

Мета статті – проаналізувати основні аспекти і напрямки зовнішньополітичної діяльності Німецької імперії в останній третині ХІХ – початку ХХ ст., дослідити основні фактори і чинники, що її визначали, а також прослідкувати еволюцію дипломатії від Бісмарка до Вільгельма ІІ.

Для досягнення мети необхідно вирішити низку завдань, зокрема:

- визначити напрямки зовнішньополітичної діяльності Бісмарка;
- дослідити дипломатичні відносини Німеччини у період правління Вільгельма II;
- показати проблеми і перспективи зовнішньої політики держави в 1871 – 1914 рр.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика Німеччини у 1871–1914 рр. в контексті європейських міжнародних відносин.

Предмет наукового дослідження – дипломатичні відносини Німецької імперії з іншими державами, її участь у союзах, вплив зовнішньої політики країни на співвідношення сил у Європі.

Історіографічною базою дослідження стали наступні праці: В. Потьомкіна "История дипломатии" [4], С. Бобилевої "История Німеччини з давніх часів до 1945 року" [1], Б. Бонвеча "История Германии" [3], В. Федорова "История России XIX – начала XX вв." [6], а також Б. Соколова "Германская империя: от Бисмарка до Гитлера" [7]. Крім того, на нашу увагу заслуговують такі видання, як, зокрема, "Всемирная история" [2] та "История Европы" [5]. Вони характеризують цілісну картину зовнішньої політики Німеччини в контексті європейських міжнародних відносин у досліджуваній час.

18 січня 1871 року у ході франко-пруської війни (1870–1871) у Дзеркальному залі Версалю відбулося утворення нової держави на карті Європи – Німецької імперії. Її імператором став прусський король Вільгельм I Гогенцоллерн, а канцлером – Отто фон Бісмарк, фактично, творець цієї держави.

Важливим для новоутвореної Німеччини було встановлення зовнішніх відносин з іншими державами. За Вільгельма I зовнішню політику, по суті, визначав "залізний канцлер", як називали Бісмарка. Адже об'єднавши Німеччину "залізом і кров'ю", він прагнув зміцнити державу і на зовнішньополітичній арені.

Першим кроком діяча стало відторгнення "істинно німецьких земель": Ельзасу та Східної Лотарингії від Франції після франко-пруської війни 10 травня 1871 року. Щоправда, канцлер схвалював приєднання до складу Німеччини Ельзасу, але був проти Лотарингії. Це пояснювалось тим, що Ельзас був потужний промисловий регіон із розвинутими чорною металургією і машинобудуванням, німецькомовний, зі значною кількістю кальвіністів, на відміну від Східної Лотарингії, де імперії загрожувало зіткнення із профранцузькими франкомовними католиками. Але Вільгельм I прислухався до думки представників Генштабу, які зазначали, що Лотарингія повинна бути німецькою завдяки промисловості і стратегічно вигідному розташуванню столиці регіону міста Мец [7].

Відтак, після закінчення війни, новоутворена держава опинилася посеред вороже налаштованої Франції, а також порівняно нейтральних Англії, Італії, Австро-Угорщини та Росії. Саме з ними Німеччині і належало будувати нові дипломатичні відносини. Німецькомовні австрійці сприймалися, як потенційні союзники, Італія ще була надто слабким політичним гравцем, а російський та англійський напрямки зовнішньої політики необхідно було розбудовувати [5].

Першою справою Бісмарка було налагодження німецько-російських відносин. Після того, як Франц-Йосиф I та Олександр II підписали у 1873 році таємний договір, до нього невдовзі приєднався і Вільгельм I. Між країнами було домовлено проведення консультацій у випадку виникнення ймовірних протиріччя чи у результаті нападу ззовні. Окрім цього, між Росією та Німеччиною була підписана конвенція щодо взаємодопомоги у випадку нападу третьої сторони. Бісмарк розумів, що ці договори корисні для кожної із трьох держав, адже на випадок війни когось з них проти двох інших навіть за наявності надання йому підтримки з боку Англії чи Франції, цій країні буде надто важко [7]. Окрім цього, союз унеможлиблював ймовірну війну для Німеччини на два фронти [3].

Канцлер не виключав можливості превентивного удару на Францію, про що він заявляв британському послу Одо Расселу. Особливо напруженою була ситуація між Німеччиною та Францією у 1875 році, коли була реальна небезпека війни. Як Англія, так і союзники Німеччини Австро-Угорщина з Росією розуміли, що нова перемога німецької зброї над знекровленою Францією може призвести імперію до гегемонії у Європі. Але, швидше за все, "залізний канцлер" лише провокував такими діями на певні поступки для своєї держави, а також випробовував реакцію світового співтовариства [7]. Тим не менше, Бісмарк не звернув уваги на основне правило дипломатії: не варто реагувати на загрози з боку когось, якщо цей хтось не буде чи не матиме змоги їх реалізувати. Франція швидко зрозуміла, що війни не буде, – і Німеччина залишилась ні з чим. Це була перша дипломатична поразка Бісмарка [1].

Серйозних випробувань зазнав "Союз трьох імператорів" під час і після російсько-турецької війни 1877–1878 рр. Тоді Англія та Австро-Угорщина намагалися не допустити зростання впливу Росії на Балканах, що суперечило їхнім геополітичним інтересам. Німеччина вирішила виступити у ролі посередника для своїх партнерів у «Союзі трьох імператорів». Бісмарк не хотів втручатись у конфлікт, який Німеччини не стосувався, а лише прагнув зберегти баланс сил у Європі та запобігти можливому зближенню Росії та Англії. Саме він став ініціатором Берлінського конгресу 13 червня – 13 липня 1878 року, на якому мали розглядатися пункти прелімінарного Сан-Стефанського миру (3 березня) між Росією та Османською імперією. На ньому були визначені умови, стратегічно невигідні Росії, котрі, фактично, нівелювали основні військові здобутки. Договір був прийнятий за мовчазної згоди Німеччини, Російська імперія сприйняла як зраду. Разом з тим, Бісмарк не хотів допустити ймовірного великого конфлікту між Великобританією та Росією, адже у випадку отримання кращих територіальних результатів для росіян, це загрожувало б Стамбулу, чого не могла допустити Англія. Відтак, Росія з того часу прагнула подальшого зближення із Францією.

У рамках формування центральноєвропейського союзу Бісмарк у 1879 році уклав секретний договір із Австро-Угорщиною (був оприлюднений лише у 1888 році). Він передбачав взаємодопомогу у випадку війни із Росією, "дружній нейтралітет", якщо одна зі сторін перебуватиме у конфлікті з іншою великою державою. До того ж, Німеччина, за словами Бісмарка, мала б стримувати апетити австрійців на Балканах (як показала історія, саме "завдяки" Австро-Угорщині Німеччина була втягнута у Першу світову війну). Бісмарк не раз наголошував, що цей договір укладений "для спільного захисту від російського нападу" [7].

У певній мірі австро-німецький союз послужив своєрідним каталізатором до тимчасового

відновлення співробітництва в рамках "Союзу трьох імператорів". Новий договір між трьома імперіями був підписаний у 1881 році. Згідно з ним, сторони мали зберігати "дружній нейтралітет" у випадку війни когось із них проти великої держави, а рішення щодо Балкан приймати лише за взаємної згоди. Але союз був більше юридичним, ніж фактичним, до того ж згодом Росія дізналася про укладений проти неї у 1879 році союз [6]. Саме тому у 1887 з Росією був підписаний так званий "договір перестраховки", який передбачав нейтралітет сторін у випадку війни одного із учасників договору. Проте він діяв лише до 1890 року, часу відставки "залізного канцлера" [2].

У той же час Бісмарк намагався залучити до австро-німецького об'єднання й Італію. Три країни уклали оборонний союз проти Франції у 1882 р. Ця дата і стала роком утворення Троїстого союзу, одного з двох військово-політичних союзів, які розв'язали у майбутньому світову війну. Варто зазначити, що Італія долучилася до угоди лише через те, що в неї були конфлікти в Тунісі із Францією, а її територіальні претензії стосувалися формального союзника – Австро-Угорщини, проти якого ще недавно італійці воювали за свою незалежність. Це й пояснює пізнішу пасивну поведінку Італії відносно її союзників [7].

Невід'ємною складовою зовнішньополітичної діяльності Отто фон Бісмарка була політика відносно колоніального питання. Діяча особливо не цікавили колонії, адже він позиціонувався як континентальний політик. Однак, німецькі консерватори наполягали Бісмарку: якщо Німеччина хоче стати державою першого рангу, то повинна мати свої колоніальні володіння. Так почалася "ера колоніальних захоплень" Німецької імперії. До кінця ХІХ ст. Німеччина здобула частину Південно-Західної Африки, Камерун, Того, Занзібар, частину Полінезії. Ці землі стали для неї сировинною базою та ринком збуту. Звичайно, це давало переваги економіці, однак Бісмарк розумів, що на утримання колоній необхідно витратити значні кошти, а самі вони як за сировиною, так і територією значно поступаються англійським. Тому канцлер не був особливим прихильником нарощування кількості німецьких колоній [4]. У цьому контексті в грудні 1888 р. під час бесіди з дослідником Африки Ойгеном Вольфом "залізний канцлер" говорив: "Ваша карта Африки чудова. Але моя карта Африки розташована в Європі. Ось знаходиться Росія, а тут – Франція, ми ж у середині – це моя карта Африки" [7, с. 25].

У 1888 році помер Вільгельм I, а імператором став Фрідріх-Вільгельм III, який правив лише 99 днів та помер від раку горла. Новим кайзером було обрано сина Фрідріха-Вільгельма III – Вільгельма II [3]. Імператор прагнув проводити самостійну зовнішню політику. Його бажанню заважало перебування на посаді канцлера Бісмарка. Вільгельм II був наділений такою природою королівської влади, що поряд з собою не хотів бачити таких самодостатніх міністрів, як Бісмарк. Тому у березні 1890 році "залізний канцлер" пішов у відставку.

Його наступники користувалися аналогічними функціями, проте вся реальна влада перебувала у руках лише імператора. За Вільгельма II почався курс на проведення світової політики, коли Німеччина намагалася зайняти провідне місце в Європі та відтіснити, в першу чергу, Англію [7].

Зовнішня колоніальна політика проводилася у трьох найвизначніших напрямках: 1) Африка; 2) Китай; 3) Близький Схід. В Африці між Німеччиною та Англією наростали суперечності щодо спірних територій у Східній частині континенту. Це закінчилось Гельголанд-Занзібарським пактом 1890 року, згідно з яким Німеччина віддавала Англії частину своїх володінь на східноафриканському узбережжі та острів Занзібар, Англія, у свою чергу, поступалася островам Гельголанд у Північному морі. Пакт був сприйнятий у суспільстві неоднозначно та викликав низку протиріч.

У Китаї німецькі війська у 1897 році захопили бухту Цзяо-Чжоу і почали експансію у цій країні. А у 1900–1901 рр. Німеччина взяла участь у придушенні повстання іхетуанів ("боксерів").

Із завершенням іспано-американської війни 1898 р. Німеччина викупила в Іспанії частину володінь в Океанії (Каролінські, Маріанські острови та острови Палау) [1]. Бачимо, що вплив Німеччини у світі розширювався, викликаючи неоднозначну реакцію з боку провідних європейських держав.

Крім того, німецькі правлячі кола почали проявляти підвищений інтерес до Близького Сходу. Зокрема, ще в 1888 році Дойчебанк отримав першу концесію на будівництво Анатолійських залізниць. Варто зазначити, що на той час Туреччина переживала не кращі часи. У 1881 році за султана Абдул-Хаміда країна оголосила дефолт, тож західні країни прагнули збільшити свій вплив у Османській імперії, яка в минулому була сильною державою [2].

Позиція Німеччини стурбувала Європу. У 1898 році Вільгельм II спочатку відвідав Дамаск, де позиціонувався як друг мусульман, а потім у Стамбулі провів переговори про будівництво Німеччиною Багдадської залізниці, що мала пов'язати Берлін через Босфор, Малу Азію та Месопотамію із Перською затокою. Це викликало неабияке занепокоєння з боку Європи, зокрема, Англії, проте у 1903 році турки надали німецьким банкірам право на концесію.

Між тим, тривало колоніальне суперництво Франції та Англії. Однак, протидія спільному ворогу – Німеччині, спонукала дві держави до об'єднання. Росія перетворилася на союзника цих країн і разом із ними утворила військово-політичний союз, на противагу Троїстому, – Антанту. Вільгельм II, який хотів зробити з Німеччини світову державу, не зміг уникнути союзу Англії та Росії, а це уможливлювало б бойові дії на два фронти у випадку масштабної війни. Зокрема, Росію не вдалося прихилити на свій бік навіть підтримкою її у російсько-японській війні [5].

Можна по різному оцінювати як зовнішню політику Німецької імперії за час канцлерства Бісмарка, так і в епоху Вільгельма II. Беззаперечним є те, що кожен із них волів бачити свою країну могутньою та конкурентоспроможною у всіх напрямках. Проте це було зовсім відмінне бачення майбутнього Німеччини. "Залізний канцлер" вважав, що у Європі Німеччина уже досягла природних кордонів, а її подальше територіальне зростання буде не лише нерозумним, але й небезпечним. Він говорив: "За час своєї службової діяльності я лише 3 рази радив проводити війну: данську, боснійську (австрійську), французьку... І кожен раз я попередньо запитував себе, чи буде гідною війна, навіть якщо вона буде переможною, тих жертв, які їй принесені". Бісмарк наголошував на тому, що "... у майбутньому необхідні будуть не лише

озброєння, а й правильні політичні погляди, аби вести німецький корабель через потоки коаліцій" [7]. На жаль, до його поглядів мало хто прислухався. За Вільгельма II відбулося посилення країни і втручання в конфлікти, які Німеччини не стосувалися. Відбувалася переоцінка власних сил і недооцінка чужих. Трагедія останнього німецького імператора полягала у нерозумінні того, що він був не здатний до самодержавства, вірив у власне велике призначення і не хотів бачити поруч себе радників, а тим паче людей, які вели самостійну політику. Саме його ідеї світового панування призвели до вибуху Першої світової війни. Франція була слабка для того, аби самостійно воювати проти імперії, Англія навряд чи наважилася б на світову війну заради економічних вигод і витіснення конкурента, а Росія та Німеччина не мали між собою прямих протиріч. По суті, Німеччина підтримала Австро-Угорщину у роздмухуванні полум'я війни.

Канцлер Бюлов влучно висловився про політику і настрої Вільгельма II: "Часи, коли німець поступався одному сусідові сушею, а іншому – морем, залишаючи собі лише небо, де лише чиста теорія, минули... Ми вимагаємо і для себе "місця під сонцем"" [2]. Боротьба за місце "під сонцем" отримала свою квінтесенцію у Першій світовій війні, яка завершилась для Німецької імперії повним крахом [7].

Отже, концепція зовнішньополітичної діяльності Німеччини за Бісмарка зводилася до збереження рівноваги сил у Європі, аби не допустити формування союзів проти, власне, Німеччини. Її зміст становив сутність континентальної політики. З приходом до влади Вільгельма II відбулася еволюція зовнішньополітичних пріоритетів у бік переходу до світового панування, що призвело до утворення проти імперії та Троїстого союзу, що був нею сформований, військово-політичного блоку Антанта, суперечності між якими й породили глобальний військовий і геополітичний конфлікт – Першу світову війну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року / За ред. Н.Є. Бойцун. – Д.: РВВ ДНУ, 2003. – 528 с.
2. Всемирная история в 10-и томах. – Т. 7. – М., 1960. – 820 с.: ил.
3. История Германии: учебное пособие: в 3 т. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова. – М.: КДУ, 2008. – Т.2: От создания Германской империи до начала XXI в. – 672 с.: ил.
4. История дипломатии в 3 томах / Под ред. В.П. Потемкина. – М., 1945. – Т. 2. – 424 с.
5. История Европы. Т. 5. От французской революции конца XVIII века до первой мировой войны. – М.: Наука, 2000. – 667 с.: ил.
6. История России XIX – начала XX вв. Учебник для исторических факультетов университетов / Под ред. В.А.Федорова. – М.: Издательство ЗЕРЦАЛО, 1998. – 752 с.
7. Соколов Б. Германская империя: от Бисмарка до Гитлера. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 480 с.

Пахомський Н.

Науковий керівник – Удич З. І.

ПОРТФОЛІО УЧНЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Портфоліо — це спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра протягом певного періоду навчання. Портфоліо належить до «аутентичного», тобто істинного, найбільш наближеного до реального оцінювання, до індивідуалізованої оцінки, зорієнтованої не лише на процес оцінювання, а й самооцінювання [1, с. 40].

У першому класі традиційно оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється без балів. Такий підхід обумовлений особливостями психологічної готовності до шкільного навчання і початком опанування навчальної діяльності молодшими школярами. Якщо робота не відповідає загальним критеріям вчитель зобов'язаний оцінити її низькими балами. З часом стимулююча функція оцінки згасає, більше того, перетворюється на чинник, який спричиняє тривожність, страх отримати низькі бали, невпевненість у собі. Таким чином оцінка гальмує розвиток навчальної діяльності. Тому у першому класі навчальну діяльність учнів оцінюють не вдаючись до балів [1, с. 35]. Такий же принцип використовується в оцінюванні учнів інклюзивних класів, оскільки вони потребують особливої уваги.

Загалом, портфоліо відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати діяльності учня в режимі самостійної роботи, удосконалення його креативних можливостей та умінь здійснювати власні оцінні судження про результати власної діяльності. Найголовніша перевага портфоліо, порівняно з традиційними технологіями оцінювання полягає в тому, що воно характеризує якість навчання різнобічно і багатовимірно, з різних позицій: оцінки мислительної діяльності учня, його міждисциплінарних умінь, умінь висувати проблему, розв'язувати нестандартні завдання, знання навчальних предметів і опанування навичками, наполегливістю досягнення результату та ін.

Портфоліо допомагає вчителю: розкрити індивідуальні можливості дитини; стежити за динамікою навчальних досягнень учня за певний проміжок часу; визначити ефективність та відповідність індивідуального навчального плану можливостям дитини, відтак коригувати його; стежити за розвитком соціалізації та формуванням особистості учня; здійснювати зворотний зв'язок між дитиною, батьками, вчителем [3, с. 112].

Впровадження учнівського портфоліо у навчально-виховний процес дозволяє: формувати в учня відповідальність й самостійність у навчанні; розвивати вміння давати якісну оцінку результатів власного